

I. А. Богослов, асп., асист.
ORCID ID: 0000-0001-5834-8710
Сибирський університет "Лучан Блага", Сибіу, Румунія,
М. Р. Джорджеску, д-р филос., проф.
ORCID ID: 0000-0002-7022-3715
Яський університет імени А. І. Кузы, Румунія,
А. Г. Питик, д-р филос., доц.
ORCID ID: 0000-0003-0104-5430
Сибирський університет "Лучан Блага", Сибіу, Румунія

СВЯЗЬ FACEBOOK С WORDPRESS ДЛЯ УЧЕБНОГО НАЗНАЧЕНИЯ: ПРЕДЛАГАЕМАЯ АРХИТЕКТУРА ПОДДЕРЖИВАЕТ СОЦИАЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ

Обеспечение социальных образовательных процессов не только представляет собой тенденцию с точки зрения эволюции систем электронного обучения, но и представляет интерес для разработчиков определенных социальных платформ. Фактически рост осознания важности использования инструментов социальных сетей в образовании ведет к двустороннему подходу: интеграции социальных инструментов в системы электронного обучения и интеграции средств обучения в платформы социальных сетей.

Со временем социальная сеть Facebook стала активно использоваться на глобальном уровне, в том числе в процессах электронного обучения. Чтобы удовлетворить текущие потребности в преподавании и обучении, Facebook предоставил пользователям встроенные возможности для облегчения процессов социального обучения. Однако расширение функций социального обучения, интегрированных в Facebook, в настоящее время может быть проблемой из-за политики, установленной для социальной сети.

В статье описывается предлагаемая архитектура для расширения возможностей социального обучения, предлагаемого в группах Facebook, путем обеспечения корреляции с системой с открытым исходным кодом WordPress. Обсуждены вопросы, касающиеся того, как можно обеспечить корреляцию между двумя платформами, необходимые инструменты и этапы реализации. Также освещены основные результаты и преимущества, которые обеспечивает эта архитектура, рассмотрены выявленные недостатки.

Ключевые слова: образовательные технологии, социальное обучение, социальные сети, Facebook, WordPress, CMS с открытым исходным кодом.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2020; 5(212): 11-18

УДК 336.1: 336.13: 336.132.11

JEL classification: H7; H72

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2020/212-5/2>

М. Кнір, канд. екон. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0001-5591-2814,

В. Делас, канд. екон. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-9570-1875

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,

Н. Будник, експерт

ORCID ID: 0000-0001-6139-5622

Українська лабораторія якості і безпеки продукції АПК, Київ, Україна

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Узагальнено основні результати першого етапу децентралізації в Україні в період з 2014-го до 2018-го року включно. Висвітлено основні здобутки та недоліки реформи на основі аналізу дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів. Виявлено, що відповідно до фактичних показників мета щодо забезпечення фінансової автономії місцевого самоврядування може вважатись досягнутою, причому зміцнення фінансової автономії та відповідні процеси позитивно вплинули на збільшення платоспроможності бюджетів регіонів. Обґрунтовано доцільність продовження реформи та створення стратегії розвитку для об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що надалі, імовірно, підвищать потенціал другого етапу реформи.

Ключові слова: бюджетна децентралізація; об'єднані територіальні громади; органи місцевого самоврядування; міжбюджетні трансферти; податки; реформа; місцевий бюджет.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Важливою ознакою демократичної держави є забезпечення зростання рівня добробуту для кожного громадянина, а однією з головних умов її розвитку – забезпечення правової, фінансової та організаційної автономії системи органів місцевого самоврядування (ОМС).

Питання децентралізації завжди були актуальними в науці та практиці. Реформа децентралізації розпочалася в 2014 р. і передбачає перерозподіл функцій та повноважень між центральними органами влади та місцевими органами влади, при цьому відбувається зміна адміністративно-територіального устрою, місцевого самоврядування та державної регіональної політики. Децентралізація має вагомий вплив на економічний розвиток країн, що є особливо нагальним для України. Оскільки реформа є актуальною, але не всі питання чітко регламентовані, ця тема потребує подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління процесами децентралізації детально досліджено в багатьох працях визнаних у світі науковців. Засновником теорії фінансової децентралізації є американський економіст Чарльз Тібу, який розглядав

локальні органи як структури, що пропонують різні товари (послуги) за різними цінами (податки) [23; 24]. Англійський учений У. Оутс у своїх працях, присвячених фіскальній децентралізації стверджував, що якщо в територіальному утворенні є можливість забезпечити суспільне благо і його гранична вартість дорівнює середній вартості його виробництва, то надання повноважень місцевим урядам у відповідному обсягу завжди будуть ефективнішим, ніж надання цих повноважень центральному уряду [21]. З правового боку питання децентралізації досліджував Дж. Ведель, який наполягав, що децентралізація полягає у передачі повноважень державним службовцям та органам, які не є ієрархічно підпорядкованими центральній владі та обираються населенням [3].

Більш сучасні зарубіжні погляди на питання фінансової децентралізації описані в працях Ж. Вернера, А. Шаха, Б. Долері й інших учених. В них пояснюються потенційні вигоди від децентралізації, порядок надання окремих суспільних благ та даються визначення основним економічним функціям уряду в процесі реалізації децентралізації [20; 22; 25].

Українські вчені наразі також активно долучаються до вивчення процесів децентралізації, зокрема представники Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка, серед яких слід згадати І. О. Лютого, Л. М. Демиденко, Ю. Л. Наконечну та багато інших. Результати праць вітчизняних вчених зосереджені здебільшого на теоретичних аспектах [4; 10; 16] і методологічних особливостях впровадження реформи бюджетної децентралізації [1; 15; 19].

Виокремлення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми. Попри те, що велика кількість статей присвячена цій тематиці, проблеми імплементації бюджетної децентралізації в Україні залишаються нерозв'язаними. Тому вважаємо за потрібне розглянути становлення децентралізації в Україні та її вплив на місцеві бюджети об'єднаних територіальних громад.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз першого етапу процесу децентралізації в Україні в період з 2014-го до 2018-го року включно, висвітлення основних здобутків і недоліків цієї реформи на основі аналізу доходів і видатків місцевих бюджетів та обґрунтування доцільності продовження реформи та створення стратегії розвитку для об'єднаних територіальних громад (ОТГ) надалі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із загальним визначенням, децентралізація – це процес реорганізації або реструктуризації влади, у ході якої виникає система спільної відповідальності установ на всіх управлінських рівнях (центральному, регіональному та місцевому) відповідно до принципу субсидіарності, який, у свою чергу, збільшує якість та ефективність системи управління та надає можливість громадянам брати участь у прийнятті економічних, політичних і соціальних рішень, що в результаті забезпечує прозорість і своєчасність втілення нагальних рішень в життя [18, с. 4].

На поточному етапі Україна непохитно спрямовує власні зусилля на реалізацію євроінтеграційного курсу, забезпечує дотримання міжнародно-правових зобов'язань, а саме з питань розвитку місцевої та регіональної демократії. Отож, подальша демократизація суспільства та рівночасна децентралізація влади на засадах субсидіарності залишаються пріоритетними напрямками для України.

Відповідно до цього курсу уряд України схвалив основний концептуальний документ, а саме Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [13] від 1 квітня 2014 року, далі було ухвалено План заходів щодо її реалізації, які дали старт реформі.

Як відомо, бюджет є головним інструментом проведення соціально-економічної політики в державі, а бюджетна політика має сприяти сталому й ефективному економічному розвитку.

Бюджетна децентралізація – це процес надання повноважень (функцій, компетенцій та відповідальності) від центрального органу влади до місцевих [16, с. 117]. У сфері управління фінансами найскладнішим є питання бюджетної децентралізації. Попри те, що для вирішення низки питань існує необхідність передати повноваження на нижчий рівень влади, як правило, органи нижчого рівня не мають достатньо коштів для реалізації своїх бюджетних повноважень.

Бюджетна децентралізація є основою на сучасному етапі управління змінами в Україні. Своєрідним стартом до бюджетної децентралізації стало внесення низки

змін до Бюджетного [11] та Податкового [12] кодексів України, згідно з якими має відбутися:

- надання самостійності місцевим бюджетам через можливість прийняття рішень незалежно від ухвалення державного бюджету;
- закріплення приблизно 50 джерел доходів за місцевими бюджетами з метою підвищення платоспроможності громад;
- заміна системи балансування на систему бюджетного вирівнювання;
- закріплення за галузевими міністерствами розподілення коштів медичної і освітньої субвенції для передання трансфертів органам місцевого самоврядування (ОМС);
- перерозподіл видаткових повноважень за принципом субсидіарності органами державної влади та місцевим самоврядуванням;
- стимулювання територіальних громад до об'єднання та перехід об'єднаних територіальних громад на прями міжбюджетні відносини з державним бюджетом України.

Варто зазначити, що Уряд має на меті побудову системи, за якої фактичний фінансовий ресурс має ефективно застосовуватися для забезпечення добробуту громадян України. У цьому разі в межах бюджетної децентралізації мають збільшуватися не тільки доходи, а й зобов'язання, за якими місцеві територіальні громади мають діяти в інтересах місцевих мешканців.

Відповідно до реформи бюджетам об'єднаних територіальних громад (ОТГ) надаються додаткові повноваження та відповідні фінансові ресурси, наприклад, місцям обласного значення, у яких залишаються такі податки та платежі, як: 60 % податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), 100 % податку на майно (земля, нерухомість, транспорт), 100 % єдиного податку, 100 % акцизного податку з роздрібною торгівлі (алкоголь, тютюн, нафтопродукти), 100 % податку на прибуток установ комунальної власності ОТГ, 100 % платежів з надання адміністративних послуг, 25 % екологічного податку, інші збори і платежі, міжбюджетні трансферти та надходження в межах програм і міжнародних допомог [18, с. 5].

Крім видатків на здійснення самостійних повноважень, із бюджетів ОТГ фінансуються видатки, які делегуються державою, а саме [5, с. 23]: на утримання закладів бюджетної сфери – освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, соціального захисту та забезпечення. Видатки бюджетів громад, що не об'єдналися, обмежуються лише фінансуванням видатків на здійснення самостійних повноважень, оскільки вони не позбавлені права здійснювати повноваження, які можуть бути надані державою на виконання Органам місцевого самоврядування (ОМС).

Варто зазначити, що бюджети об'єднаних територіальних громад (ОТГ) беруть участь у горизонтальному вирівнюванні [4, с. 19]. Таке вирівнювання виконується за єдиним податком – це Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Бюджетам об'єднаних територіальних громад, які мають рівень надходжень понад 1,1 від середнього показника по Україні для підвищення їхньої фіскальної спроможності виділяється реверсна дотація, але, у свою чергу, бюджети громад, що не об'єдналися, не беруть участі в горизонтальному вирівнюванні податкоспроможності, тому базова дотація їм не надається.

Згідно з Бюджетним кодексом, бюджетам об'єднаних територіальних громад передбачено такі міжбюджетні трансферти: базова дотація, медична субвенція, освітня субвенція, інші субвенції та дотації. Бюджети

громад, що не об'єдналися, не отримуватимуть міжбюджетних трансфертів з державного бюджету України.

Ради об'єднаних територіальних громад для реалізації своїх владних повноважень мають право здійснювати місцеві внутрішні запозичення та місцеві зовнішні запозичення, зокрема шляхом отримання позик (кредитів) від міжнародних фінансових організацій [5, с. 24]. Місцеві ради сіл і селищ, що не об'єдналися, не можуть здійснювати будь-які позичання. Заразом місцеві ради міст районного значення можуть здійснювати місцеві внутрішні та зовнішні позичання виключно шляхом отримання позик (кредитів) від міжнародних фінансових організацій, тому в новоутворених об'єднаних територіальних громадах передбачена зміна підходів до фінансування, що передусім дозволить місцевим громадам більш ефективно використовувати кошти.

Важливо підкреслити, що бюджетна децентралізація є найбільш дієвим та ефективним способом надання фінансової автономії місцевим органам влади через наповнення громад потужними джерелами бюджетних надходжень, що раніше закріплювалися за центральним урядом, і розширення фінансової бази адміністративно-територіальних формувань. Іншими словами, запровадження нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів полягає у збільшенні прав місцевих органів влади, джерел формування, наданні бюджетної самостійності та побудові справжнього підґрунтя для виконання своїх повноважень [2, с. 3].

Практична реалізація процесу об'єднання територіальних громад (ОТГ) в Україні розпочалася після місцевих виборів 25 жовтня 2015 року, коли було утворено 159 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що об'єднали 795 місцевих рад і було обрано органи місцевого самоврядування (ОМС). З 1 січня 2016 року нові ОМС перейшли на прямі бюджетні розрахунки з Державним казначейством України та показали позитивну динаміку свого розвитку за результатами 2016 року [14, с. 1].

У 2016 р.і відбувся суттєвий прогрес у формуванні ОТГ, а саме їх кількість зросла в 2,3 раза, було створе-

но 207 об'єднаних територіальних громад (ОТГ). На початок 2017 р. в Україні налічувалось 366 ОТГ, які об'єднали 1740 місцевих рад, де було проведено перші місцеві вибори та розпочався процес обрання старост у селах і селищах об'єднаних громад [6, с. 1].

Також варто зазначити, що механізм приєднання місцевих рад до вже об'єднаних територіальних громад набув спрощення у 2017 р., тобто при приєднанні до міської ОТГ вибори не проводяться, а додаткові вибори на територіях, що приєднуються, відбуваються у сільських і селищних громадах, де обирають додаткових депутатів до ради ОТГ. Наприклад, 29 квітня 2017 р. внаслідок розширення ОТГ відбулося 5 таких додаткових виборів. Згідно з результатами моніторингу Міністерства регіонального розвитку, станом на 1 січня 2018 року в Україні створено 699 ОТГ, з яких 34 ОТГ очікували рішення ЦВК про призначення перших виборів. Громади об'єднали 3264 місцеві ради, що становить 29,1 % від загальної кількості рад базового рівня станом на 1 січня 2015 року, у яких проживає 6 мільйонів жителів, що дорівнює 14,3 % від загальної кількості населення України. 29 квітня 2018 року відбулися перші вибори в 40 об'єднаних територіальних громадах, а саме у 4 міських, 14 селищних та 22 сільських [14].

За даними станом на 2019 р. створено 1029 об'єднаних територіальних громад (з них: 49 ОТГ очікують рішення ЦВК про призначення перших місцевих виборів та 44 ОТГ з адміністративними центрами в містах обласного значення), де проживають 11,7 мільйона осіб, що становить 33,3 % від загальної чисельності населення в Україні, і загальна площа ОТГ дорівнює 246,8 тис. кв. км, що становить 44,2 % від загальної площі України [6, с. 2].

Позитивна динаміка зростання кількості ОТГ в Україні показує, що протягом 2015–2019 рр. кількість ОТГ збільшилася в 6,5 раза, з 159 ОТГ у 2015 р. до 1029 у 2019 р. (рис. 1).

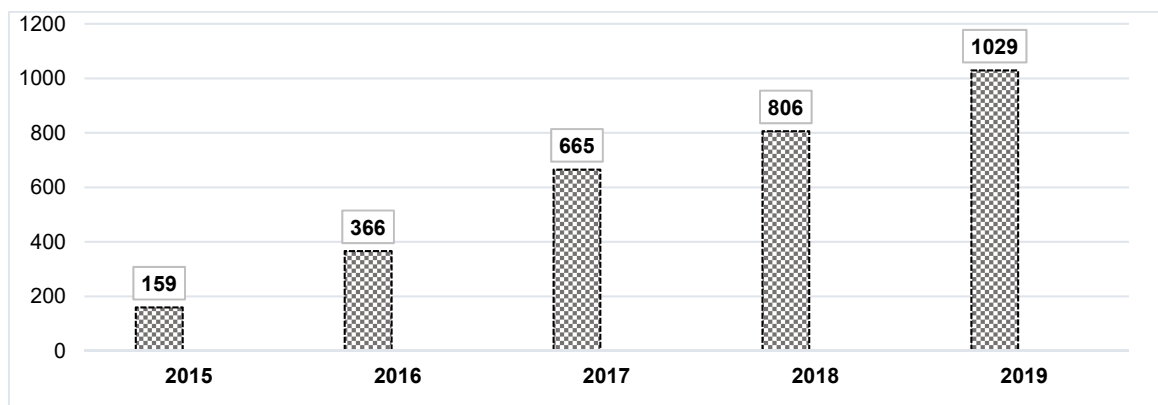

Рис. 1. Динаміка кількості ОТГ в Україні за 2015–2019 рр., од.

Джерело: сформовано авторами за даними [9, с. 6].

Згідно з рейтингом у п'ятірку передових областей за рівнем реалізації процесів децентралізації входять Житомирська, Дніпропетровська, Чернігівська, Хмельницька та Запорізька області; це ті області, які, з урахуванням їхніх географічних та демографічних особливостей, сформували найбільшу кількість територіальних громад на початок 2019 р. Останні сходинки в рейтингу посідають Київська, Львівська, Закарпатська, Вінницька та Кіровоградська області [9, с. 10].

Крім того, результативність і стає функціонування об'єднаних територіальних громад (ОТГ) залежить від дохідної та видаткової частини бюджету, чітких фінансових розрахунків та досвідченого управлінського апарату, який бачить стратегію розвитку ОТГ [16, с. 120].

У 2018 р. до доходів місцевих бюджетів надійшло 562,4 млрд грн, а саме частка власних доходів становила 263,5 млрд грн, які формуються з податкових надходжень; неподаткових надходжень, а саме плати

за видачу ліцензій і дозволів, орендної плати, штрафів; й інших надходжень, таких як залучені інвестиції або донорські кошти, і міжбюджетних трансфертів (кошти з державного бюджету України, які надаються

місцевим бюджетам на безповоротній основі) – 289,9 млрд грн. На рис. 2 зображена позитивна динаміка доходів місцевих бюджетів України в період з 2013-го до 2018-го року включно.

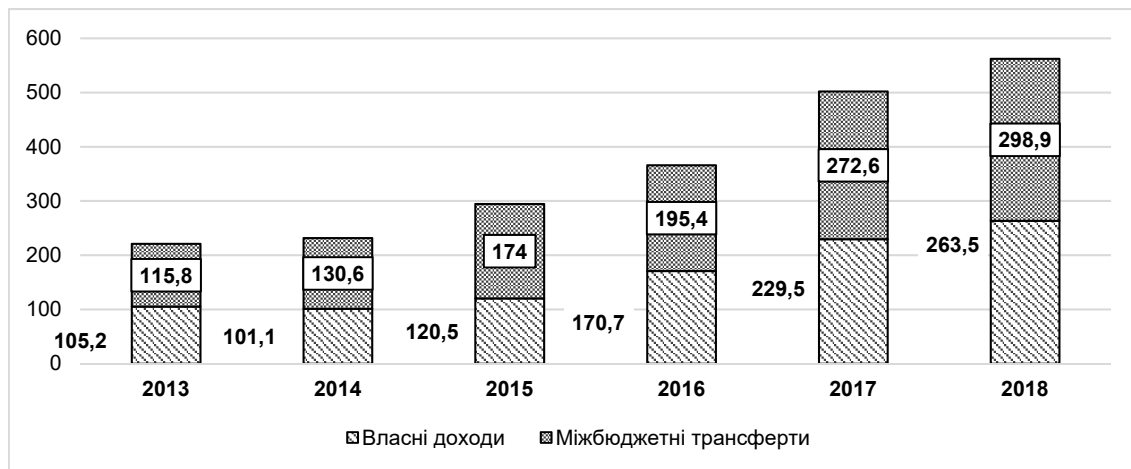

Рис. 2. Доходи місцевих бюджетів України за 2013–2018 рр., млрд грн

Джерело: сформовано авторами за даними [8, с. 16].

Значення різних джерел доходів у структурі окремого місцевого бюджету обумовлено специфікою розподілу податків і зборів між місцевими бюджетами різних рівнів згідно з Бюджетним кодексом України.

Слід зазначити, що податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) надходить до міст обласного значення, обласних і районних бюджетів і насамперед до бюджетів об'єднаних територіальних громад (ОТГ), але не розподіляється до бюджетів міст районного значення, сільських і селищних бюджетів, яким підпорядковано лише використання місцевих видатків [4, с. 22].

У 2018 р. порівняно з 2017 р. надходження від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) збільшилися на 28 млрд грн і становлять 138,2 млрд грн. Найвищі темпи приросту по ПДФО мають Волинська (27,2 %), Донецька (27,2 %), Вінницька (27,5 %) та Київська (28 %) області. Плата за землю становить 27,3 млрд грн, що майже на 1 млрд грн більше за показник 2017 р. Найвищі темпи приросту мають Луганська (16,1 %) та Кіровоградська (15,5 %) області. Фактичні надходження від єдиного податку зросли на 6,2 млрд грн. (26,5 %) і становили 29,5 млрд грн. Крім того, фактичні надходження від акцизного податку з палива зросли на 0,8 млрд грн (10,6 %) та становили 7,9 млрд грн. [8, с. 17].

У 2018 р. залишалася серед пріоритетів фінансова підтримка місцевих бюджетів і бюджетів регіонального розвитку. У 2018 р. обсяг офіційних трансфертів, які надавалися з державного бюджету до місцевих бюджетів, становив 289,9 млрд грн (рис. 2). Необхідність виділення коштів з державного бюджету до місцевих бюджетів пояснюється тим, що об'єднані територіальні громади (ОТГ) неспроможні профінансувати виконання всіх покладених на них повноважень, а саме утримання шкіл, лікарень і житлово-комунального господарства лише за рахунок власних доходів.

Головна різниця дотацій від субвенцій – це відсутність обмежень щодо напрямів використання. Для фінансування поточних потреб об'єднаної територіальної

громади здебільшого виділяють дотації, але деякі дотації прикріплюють до певних напрямів для збільшення прозорості й ефективності використання бюджетних коштів. Наприклад, додаткова дотація для здійснення переданих з державного бюджету видатків на утримання закладів освіти призначена для здійснення поточних видатків у школах і заробітну плату для непедагогічного персоналу [2, с. 3].

У зв'язку з появою бюджетів об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які мають прямих взаємовідносини з державним бюджетом, виділяють базову та реверсну дотації, призначення яких горизонтально вирівнювати податкоспроможність територій, але для компенсації диспропорцій у районних громадах слід використовувати стабілізаційну дотацію [16, с. 122]. У держбюджеті на 2019 р. було закладено 25,9 млрд грн на всі дотації для місцевих бюджетів (крім реверсної дотації).

Субвенції, що надходять із державного бюджету до місцевих бюджетів, мають чітку мету та прописаний Кабінетом Міністрів порядок використання (придбання ліків). Приклади субвенцій у державному бюджеті на 2018 р.: освітня субвенція (60,43 млрд грн), медична субвенція (61,7 млрд грн), субвенція на ремонт доріг (11,5 млрд грн) і субвенція на соціально-економічний розвиток певних територій (5,0 млрд грн).

Згідно з інформацією станом на 1 грудня 2018 р. щодо використання місцевими бюджетами субвенцій, отриманих із державного бюджету, загальна сума виділених коштів становила 240 млн грн, а лідерами використання коштів з державного бюджету є Дніпропетровська область (18,2 млн грн), потім Львівська область (16,3 млн грн) і Харківська область (14,8 млн грн), найменший показник у Луганській області (4 млн грн) [9, с. 1].

У 2018 році видатки місцевих бюджетів становили 570,6 млрд грн. Рис. 3 показує динаміку зростання видаткової частини в період з 2013-го до 2018-го року включно.

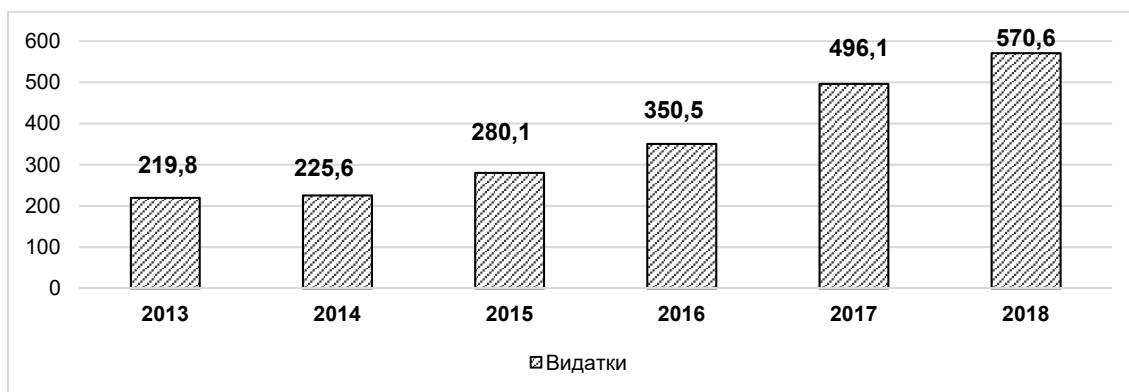

Рис. 3. Видатки місцевих бюджетів України за 2013–2018 рр., млрд грн

Джерело: сформовано авторами за даними [8, с. 18].

Слід зазначити, що за рахунок власних доходів і міжбюджетних трансфертів, які нагромаджені в дохідній частині місцевих бюджетів, органи місцевого самоврядування (ОМС) мають змогу здійснювати видатки на соціально-економічний розвиток відповідних об'єднаних територіальних громад (ОТГ), а саме: школи та дитсади, амбулаторії та лікарні, соціальну допомогу, субсидії

населенню, пільговий проїзд окремих категорій громадян, муніципальні формування для охорони громадського порядку, розвиток житлово-комунального господарства (ЖКГ), будівництво доріг та інші. Рис. 4 відображає структуру видатків місцевих бюджетів, включно із загальним та спеціальним фондом за 2018 рік.

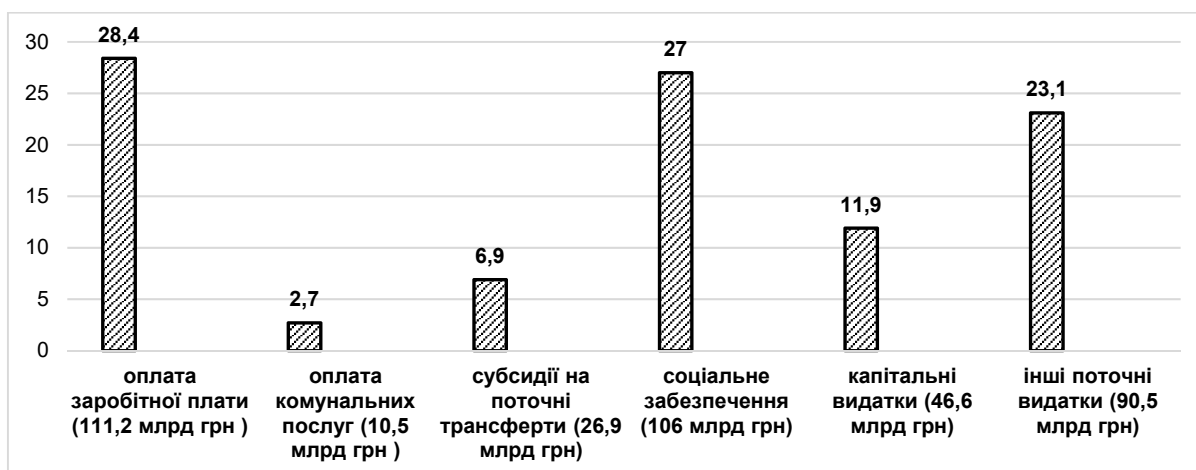

Рис. 4. Структура видатків місцевих бюджетів за 2018 рік, %

Джерело: сформовано авторами за даними [8, с.21].

Така структура розподілу трансфертів вказує на те, що для держави є важливим соціальний напрям і виконання пріоритетних завдань, таких як вчасне нарахування та виплата заробітної плати, субсидії та соціальне забезпечення громадян України.

Загалом аналіз дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів за 2018 р. свідчить, що діяльність об'єднаних територіальних громад (ОТГ) є позитивною, спостерігається правильна динаміка до досягнення найбільшого рівня своєї самостійності, бо за перший рік ОТГ у новому статусі змогли третину коштів акумулювати на реалізацію інфраструктурних та інвестиційних об'єктів, що свідчить про розвиток ОТГ.

Однак потрібно звернути увагу, що існує значна кількість громад з чисельністю населення до 5 тис. мешканців в ОТГ Кіровоградської, Луганської, Черкаської та Херсонської областей [8, с. 10]. Це означає, що в цих органах місцевого самоврядування виявляється недостатньою фінансова та кадрова спроможність для виконання покладених на них повноважень порівняно з тими територіальними громадами, у яких чисельність на-

селення 10 тис. та більша. Тому попри те, що реформа децентралізації почалася ще в 2014 р., у Харківській області активна реалізація реформи почалася в 2016 р., а саме створення 27 березня 2016 року Старосалтівської селищної об'єднаної територіальної громади, Вовчанського району [18], що свідчить про те, що на практиці рівень імплементації реформи виявився не настільки активним, як очікували.

У ході дослідження було виявлено, що розробка Стратегії розвитку є запорукою побудови успішної громади. Яскравим прикладом є Запорізька область, яка входить в п'ятірку передових областей за рівнем реалізації процесів децентралізації

У Запорізькій області 16 об'єднаних територіальних громад (ОТГ) мають власні стратегії розвитку, у 13 громадах процес на стадії розробки стратегічного документу. Органи місцевого самоврядування (ОМС) розробляють стратегії розвитку на підставі методичних рекомендацій або ж із залученням зовнішніх експертів [1, с. 2].

Роль місцевих жителів у процесі створення стратегії розвитку можлива, якщо жителі громади входять в ро-

бочу групу і беруть участь у засіданнях, готують ідеї проектних пропозицій, які важливі для громади з подальшим включенням до плану реалізації місцевої стратегії розвитку, також долучаються до громадських обговорень проекту стратегії. Органи місцевого самоврядування (ОМС) застосовують партисипативний метод (партнерства), тому частіше місцеві жителі долучаються до стратегічного процесу, беруть участь в опитуваннях, діалог з мешканцями дає можливість урахувати побажання та зауваження на етапі створення стратегії та досягнення спільної думки ще до початку процесу громадського обговорення. На практиці активність місцевих жителів досить низька, і це одне з ключових питань, яке громадам потрібно вирішувати [17, с. 6].

Слід підкреслити той факт, що під час розроблення стратегії розвитку до робочої групи варто залучати представників із різних секторів, таких як виробництво, бізнес, освіта, медицина, громадські організації, комунальна сфера та культура. Документ готується за участі робочої групи з консультаціями з боку експертів, а лиш потім стратегія презентується на громадських обговореннях.

Об'єднані територіальні громади (ОТГ) прописують від двох до чотирьох стратегічних цілей розвитку на короткострокову перспективу. Одна спрямована на сталий розвиток економіки в громаді, друга – на створення добробуту для мешканців та створення умов для отримання якісних медичних, освітніх, адміністративних, культурних та інших послуг. Громади, що мають значний туристичний потенціал, можуть прописувати розвиток цієї галузі як окрему стратегічну ціль, але більшість громад визначають сферу туризму як операційну ціль або завдання.

Важливо, що при розробці плану реалізації стратегії громади насамперед громади розраховують на власні ресурси або на ресурси обласного чи державного рівня. Наприклад, субвенції на розвиток інфраструктури в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ), міжнародна технічна допомога, грантові або донорські ресурси.

Спираючись на європейський досвід, можна зазначити те, що реалізація проектів органів місцевого самоврядування (ОМС) неможлива без наявності стратегії та чіткої відповідності певного проекту до стратегії громади. Для потенційних донорів важливо, чи буде їхня допомога корисною та чи матиме сталий результат, тому перед наданням фінансової допомоги для реалізації проекту їм потрібно впевнитися, чи відповідають пріоритети розвитку зазначеної території до визначених пріоритетів у стратегії розвитку громади.

Наприклад, у Запорізькій області більшість стратегій розвитку розроблялися за методом партнерства з максимальним залученням громадськості до написання документа. Як правило, консультативна підтримка надавалася проектами технічної допомоги, що взяли на себе основні витрати з розробки документів [17, с. 8].

Успіхи першого етапу реформи означають, що Україна обрала правильний шлях і потрібно реалізувати другий етап реформи, а саме внесення змін до Конституції щодо процесів децентралізації, які потрібні для подальшої імплементації реформи та її завершення. Необхідно ухвалити також ряд важливих законів, наприклад, "Про службу в органах місцевого самоврядування (ОМС)", що підвищить привабливість служби ОМС та зміцнить мотивацію місцевих службовців до громадського та власного розвитку, "Щодо державного нагляду за законністю рішень ОМС". Найголовнішим пунктом є оновлення законів про місцеві вибори, місцеві державні адміністрації та місцеве самоврядування, що дало змогу в провести чергові місцеві вибори, які відбулися на новій територіальній основі, районів та

громад восени 2020 року. Головним завданням для об'єднаних територіальних громад (ОТГ) залишається максимальне залучення місцевих мешканців у прийнятті рішень і забезпечення інструментами і механізмами впливу на органи місцевого самоврядування.

Висновки. Ознайомившись з результатами першого етапу децентралізації в Україні в період з 2014-го до 2018-го року включно можна зробити висновки, що процес перерозподілу повноважень і функцій єдиної державної влади між відповідними органами державної влади та органами місцевого самоврядування в Україні можна вважати завершеним. При цьому відповідно до фактичних показників мета щодо забезпечення фінансової автономії та прозорості місцевих органів влади може вважатись досягнутою.

Схвалення Парламентом змін до бюджетного та податкового законодавства наприкінці 2014 року поклато початок процесам бюджетної децентралізації та продовження реформування місцевого самоврядування в Україні, що дало змогу запровадити нову модель фінансового забезпечення локальних бюджетів. Це дало поштовх розширенню повноважень для органів місцевої влади, отриманню бюджетної самостійності для реалізації повноважень і, найголовніше, підвищенню мотивації до збільшення доходності.

Виявлено, що зміцнення фінансової автономії та відповідні процеси позитивно вплинули на збільшення платоспроможності бюджетів місцевого самоврядування, позитивно відобразились на збільшенні кількості об'єднаних територіальних громад (ОТГ) у 6,5 раза, серед яких Житомирська область стала лідером у формуванні найбільшої кількості територіальних громад станом на початок 2019 року.

Підсумовуючи, можна висловити, що основними перевагами громад, які ухвалили стратегію розвитку, є розуміння цілей, які необхідно досягнути, потім ресурси, які знадобляться для реалізації стратегії та терміни виконання. Але наявність стратегії розвитку на папері не дає жодних переваг без реалізації стратегії розвитку громади в практичному житті.

Список використаної літератури

1. Божкова К. Стратегія розвитку громади [Електронний ресурс] / К. Божкова // Портал Децентралізація. – 2019. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/10947>
2. Василенко Д. Бюджетна децентралізація як спосіб реалізації бюджетної політики [Електронний ресурс] / Д. Василенко // Науковий блог. Національний університет "Острозька академія". – 2015. – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2015/>
3. Ведель Ж. Административное право Франции / Ж. Ведель ; пер. с фр. Л. М. Энтина. – М. : Прогресс, 1973. – 512 с.
4. Возняк Г. В. Особливості міжбюджетних відносин в контексті досягнення фінансової спроможності територіальних громад / Г. В. Возняк // Світ фінансів. Державні і місцеві фінанси. – 2017. – № 2. С. 17–28.
5. Ганзицька Т. С. Місцеві бюджети в контексті фінансової децентралізації / Т. С. Ганзицька // Наук. вісн. Херсонськ. нац. ун-ту. Юридичні науки. – 2017. № 1. – С. 22–26.
6. Динаміка об'єднання територіальних громад України [Електронний ресурс] // Український центр суспільних даних. – 2018. – Режим доступу: <https://socialdata.org.ua/dinamika-obiednannya-teritorialnih-g/>
7. Європейська хартія про місцеве самоврядування, ратифікована Законом України від 15 липня 1997. № 52/97–ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036
8. Звіт про використання місцевими бюджетами субвенцій, отриманих з державного бюджету Станом на 01.12.2018. Державна Казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/2018-12>
9. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування : Звіт від 10 грудня 2019 [Електронний ресурс] // Міністерство розвитку громад та територій України. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/506/10.12.2019.pdf>
10. Лютий І. Оподаткування доходів фізичних осіб та місцеві фінанси: суперечності й перспективи їх розв'язання / І. Лютий / І. Лютий, В. Іванюк // Вісн. Київ. ун-ту. Економіка. – 2018. – №1 (196). – С. 53–60. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/196-1/8>
11. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи [Електронний

ресурс] // Закон України від 24 грудня 2015 року. № 914-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/914-19>

12. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи [Електронний ресурс] // Закон України від 28 грудня 2014 року. № 71-VIII. України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/71-19>

13. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] // Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. №333-р. України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>

14. Результати першого етапу децентралізації в Україні в період з 2014 по 2018 роки [Електронний ресурс] // Портал Децентралізація України. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/about>

15. Сірик З. Проблеми кооперування інвестиційних ресурсів територіальних громад / З. Сірик // Вісн. Київ. ун-ту. Економіка. – 2018. – № 2 (197). – С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/197-2/6>

16. Соколова О. М. Теоретичні засади фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління / О. М. Соколова, А. В. Ковальчук // Вісн. НАДУ при Президентіві України. Серія "Державне управління". – 2016. – № 4. – С. 117–124.

17. Стратегія у сфері "Місцеві фінанси". Асоціації міст України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.auc.org.ua/>

18. Фінансова децентралізація в Україні. Перший етап успіхів [Електронний ресурс] // Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: [http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finanova_decentrt_\(21.03.17\).pdf](http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finanova_decentrt_(21.03.17).pdf)

19. Чеберяко О. Бюджетна політика України у сфері видатків як базис перспективного економічного розвитку / О. Чеберяко, О. Клекота // Вісн. Київ. ун-ту. Економіка – 2019. – № 5 (206). – С. 41–47. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/206-5/6>

20. Dollery E. Chalk and Cheese: A Comparative Analysis of Local Government Reform Processes in New South Wales and Victoria / E. Brian Dollery, Joseph Drew // International Journal of Public Administration. – 2017. – № 41(1). – P. 1–12. DOI: 10.1080/01900692.2017.1298609

21. Oates Wallace E. Fiscal Federalism / Wallace E. Oates. – New York : Harcourt Brace Jovanovich, 1972. – P. 4–6.

22. Shah Anwar. Taxing choices for economic growth with social justice and environmental protection in the people's republic of China [Electronic resource] / Anwar Shah // Public Finance and Management. – 2015. – № 15(4). – P. 351–380. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/287645974_TAXING_CHOICES_FOR_ECONOMIC_GROWTH_WITH_SOCIAL_JUSTICE_AND_ENVIRONMENTAL_PROTECTION_IN_THE_PEOPLES_REPUBLIC_OF_CHINA

23. Tiebout M. Charles. A Pure Theory of Local Expenditures [Electronic resource] / Charles M. Tiebout // The Journal of Political Economy. – 1956. – Vol. 64, № 5. – P. 416–424. – Mode of access: https://baum.unc.edu/teaching/PLSC541_Fall08/tiebout_1956.pdf

24. Tiebout M. Charles. An Economic Theory of Fiscal Decentralization / Charles M. Tiebout // Public Finances: Needs, Sources, and Utilization. 1961 – P. 79–96.

25. Werner Jan. Fiscal Equalisation among the states in Germany. RePEc / Jan Werner [Electronic resource]. – 2008. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/5164384_Fiscal_Equalisation_among_the_states_in_Germany

Received: 17/07/2020

1st Revision: 03/08/2020

Accepted: 22/10/2020

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

М. Книр, канд. экон. наук, доц.,

В. Делас, канд. экон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина,

Н. Будник, эксперт

Украинская лаборатория качества и безопасности продукции АПК, Киев, Украина

БЮДЖЕТНАЯ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

Обобщены основные результаты первого этапа децентрализации в Украине в период с 2014 по 2018 годы. Освещены основные достижения и недостатки реформы на основе анализа доходной и расходной частей местных бюджетов. Выяснено, что в соответствии с фактическими показателями, цель по обеспечению финансовой автономии местного самоуправления может считаться достигнутой, причем укрепление финансовой автономии и соответствующие процессы положительно повлияли на увеличение платежеспособности бюджетов регионов. Обоснована целесообразность продолжения реформы и создание стратегии развития для объединенных территориальных общин (ОТГ), что в дальнейшем, вероятно, повысит потенциал второго этапа реформы.

Ключевые слова: бюджетная децентрализация; объединенные территориальные общины; органы местного самоуправления; межбюджетные трансферты; налоги; реформа; местный бюджет.

M. Knir, PhD in Economics, Associate Prof.,

V. Delas, PhD in Economics, Associate Prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,

N. Budnyk, expert

Ukrainian Laboratory of Quality and Safety of Agricultural Products, Kyiv, Ukraine

BUDGET DECENTRALIZATION AND ITS INFLUENCE ON THE SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINIAN REGIONS

The article generates the main results of the first stage of decentralization reform in Ukraine during the period from 2014 to 2018. The aim of the article is to analyze the process of decentralization in Ukraine, highlight the revenues and expenditures of local budgets and justify the need to create a development strategy for Amalgamated Territorial Communities (ATC). Considering the given indicators it is proved that the goal of ensuring financial autonomy and transparency of local authorities can be considered to be achieved. The interrelation of expansion of powers for local authorities and obtaining budgetary independence and increase of motivation to increase profitability is analysed. The development strategy for the Amalgamated Territorial Communities (ATC) is assessed. Proposals for increasing the capacity of the second stage of the reform are provided. The findings are useful for practitioners and researchers to gain knowledge on the practical issues and challenges of decentralization reform in Ukraine.

Keywords: budget decentralization; amalgamated territorial communities; local governments; intergovernmental transfers; taxes; reform; local budget.

References

- Bozhkova K. 2019. Community Development Strategy. Portal Decentralization <https://decentralization.gov.ua/news/10947>
- Cheberyako O. 2019. Budget policy of Ukraine in the field of expenditures as a basis for promising economic development. Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics. №5 (206). P.41-47. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/206-5/6>
- Dollery, E. Brian, Drew, Joseph (2017) Chalk and Cheese: A Comparative Analysis of Local Government Reform Processes in New South Wales and Victoria. International Journal of Public Administration 41(1), 1-12. DOI: 10.1080/01900692.2017.1298609
- Dynamics of unification of territorial communities of Ukraine. Ukrainian Center for Public Data. 2018. <https://socialdata.org.ua/dinamika-obiednannya-teritorialnikh-g/>
- European Charter of Local Self-Government, ratified by the Law of Ukraine of July 15, 1997. № 52/97 http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036
- Financial decentralization in Ukraine. The first stage of success. Ministry of Regional Development, Construction and Housing of Ukraine [http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finanova_decentrt_\(21.03.17\).pdf](http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finanova_decentrt_(21.03.17).pdf)
- Hanzyska T. 2017. Local budgets in the context of financial decentralization. Scientific Bulletin of Kherson National University. Juridical sciences. №. 1. P. 22–26

8. Lyutyi I. 2018. Personal income taxation and local finances: contradictions and prospects for their solution. Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics. №1 (196). P. 53-60. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/196-1/8>
9. Oates, Wallace E. 1972. Fiscal Federalism. New York: Harcourt Brace Jovanovich, pp.4-6
10. On Amendments to the Budget Code of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Tax Reform: Law of Ukraine of December 24, 2015. №914-VIII <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/914-19>
11. On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Tax Reform: Law of Ukraine of December 28, 2014. №71-VIII <http://zakon.rada.gov.ua/go/71-19>
12. On approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 1, 2014 №333-r <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>
13. Report on monitoring the process of decentralization of power and reform of local self-government as of December 10, 2019. Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/506/10.12.2019.pdf>
14. Report on the use of subventions received from the state budget by local budgets As of December 1, 2018. State Treasury Service of Ukraine <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/2018-12>
15. Shah, Anwar (2015) Taxing choices for economic growth with social justice and environmental protection in the people's republic of China. Public Finance and Management 15(4), 351-380. https://www.researchgate.net/publication/287645974_TAXING_CHOICES_FOR_ECONOMIC_GROWTH_WITH_SOCIAL_JUSTICE_AND_ENVIRONMENTAL_PROTECTION_IN_THE_PEOPLE'S_REPUBLIC_OF_CHINA
16. Sirik Z. 2018. Problems of cooperation of investment resources of territorial communities. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics. №2 (197). P. 37-43. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/197-2/6>
17. Sokolova O. 2016. Theoretical principles of financial decentralization in the conditions of public administration reform. Visnyk of NAPA under the President of Ukraine. Series "Public Administration". №4. Pp. 117-124
18. Strategy in the field of "Local Finance". Association of Ukrainian Cities <https://www.auc.org.ua/>
19. The results of the first stage of decentralization in Ukraine in the period from 2014 to 2018. Portal Decentralization of Ukraine <https://decentralization.gov.ua/about>
20. Tiebout, M. Charles (1956) A Pure Theory of Local Expenditures. The Journal of Political Economy, Vol. 64, No. 5, pp. 416-424. https://fbaum.unc.edu/teaching/PLSC541_Fall08/tiebout_1956.pdf
21. Tiebout, M. Charles (1961) An Economic Theory of Fiscal Decentralization. Public Finances: Needs, Sources, and Utilization, pages 79-96. National Bureau of Economic Research, Inc.
22. Vasylenko D. 2015. Budget decentralization as a way to implement budget policy. Scientific blog. National University "Ostroh Academy" <https://naub.ua.edu.ua/2015/>
23. Vedel, Georges (1973) Administrative law in France. Translated by L. Etin. Moscow, Progress. – 512 p.
24. Werner, Jan (2008) Fiscal Equalisation among the states in Germany. RePEc. https://www.researchgate.net/publication/5164384_Fiscal_Equalisation_among_the_states_in_Germany
25. Wozniak G. 2017. Features of intergovernmental relations in the context of achieving the financial capacity of territorial communities. World of Finance. State and local finance. №2. P. 17–28

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2020; 5(212): 18-26

УДК 339.1

JEL classification: A14, P36

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2020/212-5/3>

I. Мазур, д-р екон. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0002-2441-8001,

В. Гура, канд. екон. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-7142-8149

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,

Х. Солодовнікова, канд. псих. наук

ORCID ID: 0000-0002-9169-9026

Інститут права Київського національного університету

імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СУЧАСНІ ТРЕНДИ В МОТИВАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД

Розкрито сутність мотивації підприємців через типи інтелекту особистості та запропоновану систему мотивації підприємця. Досліджено мотиви підприємця і споживача. Запропоновано авторську систему мотивації підприємця. Обґрунтовано важливість творчої функції підприємництва в умовах четвертої промислової революції. Розглянуто клієнтоорієнтованість як важливу складову в мотивації сучасного підприємництва, проаналізовано клієнтоорієнтований підхід підприємця. Зазначено необхідність діджиталізації в підприємстві. Застосовано міждисциплінарний підхід у дослідженні сучасних трендів у мотивації підприємців.

Авторами запропоновано розширити вузькоспеціальну методологію дослідження та запровадити інтегральний підхід, який дозволяє залучати методологію окремих сфер знань у процесі міждисциплінарного дослідження. Виявлено, що сучасний підхід до вивчення мотивації підприємця не дає можливості використання прогностичної функції науки, оскільки базується на тому, що сучасні дослідження мотивації підприємницької діяльності не враховують особливостей гендерної різниці.

Ключові слова: підприємництво, мотивація, система мотивації підприємця, міждисциплінарний підхід, клієнтоорієнтованість.

Постановка проблеми. Сучасний світ настільки складний, що традиційними маркетинговими підходами та інструментами вже не задовольнити потреб споживачів на ринку. Та й бізнес стає все більше підприємливим. Звичайні бізнесмени, ставлячи перед собою мету отримати прибуток і використовуючи застарілі інструменти конкурентоспроможності, програють на ринку. З'являються інноватори-підприємці, що про-

вокують і експериментують, загрожують стабільності звичним видам бізнесу, вони зорієнтовані на зміни в поведінці споживачів, їхньому сприйнятті нового способу мислення та поглядів.

Ці проблеми вимагають переосмислення вже наявних досліджень у різних наукових галузях, залучення традиційних фундаментальних праць з прогностичною метою виявлення і встановлення нових трендів.